

9076-0005/1

**MINISTERE DE LA REGION DE
BRUXELLES-CAPITALE**

22/10/93

**MINISTERIE VAN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA
REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE
CLASSEMENT COMME SITE DU JARDIN
JEAN FELIX HAP A ETTERBEEK.

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE
HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE
PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS
LANDSCHAP VAN DE JEAN FELIX HAP
TE ETTERBEEK.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-
Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la
conservation du patrimoine immobilier,
notamment l'article 18;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993
inzake het behoud van het onroerende
erfgoed, inzonderheid op artikel 18;

Sur la proposition du Ministre-Président chargé
des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement
et des Monuments et Sites,

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter
belast met Plaatselijke Besturen,
Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten
en Landschappen,

ARRETE:

BESLUIT:

Article 1er - Est entamée la procédure de
classement comme site du jardin Jean Félix
Hap sis à Etterbeek, connu au cadastre d'
Etterbeek, 4ème division, section B, 4ème
feuille, parcelles n°s 19n, 20b2, 21d, 25a2 et
27d12 en raison de son intérêt scientifique,
esthétique historique et social précisé dans
l'annexe I du présent arrêté.

La délimitation du site est reprise sur le plan
figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au site
décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble
des parcelles et des voiries ainsi que les
parties de parcelles et de voiries reprises dans
le périmètre délimité sur le plan figurant à
l'annexe II du présent arrêté.

Artikel 1 - Wordt ingesteld de procedure tot
bescherming als landschap, van de Jean Félix
Hapuin gelegen te Etterbeek, bekend ten
kadaster te Etterbeek, 4de afdeling, sectie B.,
4de blad, percelen nrs 19n, 20b2, 21d, 25a2
en 27d12 wegens zijn wetenschappelijke,
esthetische, historische en sociale waarde,
zoals nader bepaald in bijlage I van bij dit
besluit.

De afbakening van het landschap wordt
aangeduid op het plan van in bijlage II van dit
besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot
het in artikel 1 vermelde landschap omvat het
geheel van de percelen en de wegen, alsoor
gedeelten van de percelen en de wegen
opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op
het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - Les conditions particulières de conservation sont les suivantes :

a) L'utilisation , l'entreposage ou la fabrication de substances nocives au développement et à la croissance des plantations, de la faune et de la flore ou nuisibles à la qualité des eaux sont prohibées.

b) La pose de panneaux publicitaires est interdite.

c) L'allumage des feux est interdit sous les arbres.

d) Le dépôt et le stockage de matériaux, débris, détritus et déchets de toute nature à l'exception d'une seule aire de compostage, sont prohibées.

e) Le stationnement des véhicules se fait exclusivement dans les endroits réservés à cette fin.

f) Un accès pompier est autorisable au droit de l'entrée avenue d'Auderghem.

Art. 4 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Art. 3 - De bijzondere behoudsvoorwaarden zijn de volgende :

a) Het gebruik, de opslag of de aanmaak van stoffen die schadelijk kunnen zijn voor de ontwikkeling en de groei van de aanplantingen, de fauna en de flora of voor de kwaliteit van het water, zijn verboden.

b) Het plaatsen van reclameborden is verboden.

c) Het aansteken van vuur onder de bomen is verboden.

d) De opslag en de bewaring van materialen, het storten van huisafval, vuilnis en afval van eender welke aard, is verboden.

e) Het parkeren van voertuigen mag enkel op de plaatsen die daarvoor bestemd zijn.

f) Een toegang voor de brandweer rechts van de Oudergemlaan is toegelaten.

Art. 4 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Bruxelles, le **22 -10- 1998**

Brussel, **22 -10- 1998**

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en Minister van Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling, Huisvesting en Monumenten en Landschappen,

Copie certifiée conforme Voor eensluidend verklaard afschrift

Nadine SOUGNÉ

Charles PICQUE

**ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE
ENTAMANT LA PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME SITE DU JARDIN JEAN FELIX HAP A
ETTERBEEK.**

Localisation : Situé en intérieur d'îlot entre la rue L.Hap au nord, la rue Fétis au sud, la chaussée de Wavre à l'ouest et l'avenue d'Auderghem à l'est, entièrement situé sur le territoire de la commune d'Etterbeek.

Surface approximative : 1ha.19a.

Description sommaire : Cette propriété est déjà mentionnée au début du XVIème. siècle, c'est à cette époque qu'y fut construit un château en style renaissance flamande comprenant un corps de logis principal flanqué de part et d'autre d'une tour carrée à toit pointu dont il reste aujourd'hui quelques vestiges.

Ce château était entouré par un étang alimenté par un ruisseau nommé le «Broebelaar».

La conception ancienne du jardin est axée autour d'un étang .On y trouve également un kiosque, une « orangerie » datant approximativement de 1850 et ayant servi d'écuries qui abrite actuellement du matériel du service des plantations de la Commune d'Etterbeek ainsi que l'atelier de l'artiste sculpteur Patrice Laroche .

Il faut relever également la présence d'une ancienne pompe dont le corps est en pierre bleue.

En 1804 le bien devint la propriété de Monsieur Albert Joseph Hap, bourgmestre d'Etterbeek qui y demeura ainsi que sa descendance .

En 1960 Jean Hap conclut un accord avec l'administration communale afin de permettre l'accès du public au jardin, celui-ci devint propriété communale en 1988.

Cette propriété est le lieu d'où l'un des affluents du Maelbeek, en l'occurrence le «Broebelaar» prend sa source et alimente un étang, cet endroit pourrait indirectement rappeler ce que pouvait être la verdoyante vallée du Maelbeek par le passé.

Une partie du jardin est composée de pelouses et de sentiers aménagés ainsi que de massifs composés en majeure partie d'espèces tels que le philadelphus, cornouiller mâle, symphorine, aucuba japonica, viburnum, sureau, on y trouve également une espèce de sureau herbacé assez rare en région bruxelloise le sureau yèble.

Dans certaines parties de massifs existent quelques buissons de groseilliers à grappes qui étaient fort en vogue pour des plantations en situation ombragée au début du siècle, ces groseilliers ont probablement été plantés lors de la création du jardin.

La végétation est caractérisée par la présence d'arbres aux grandes dimensions tels que peupliers du Canada (3,40m. de circ.), peupliers d'Italie (3,40m. de circ.), érables sycomores (2,50m. de circ.), robiniers faux-acacia (3,10m. de circ.), frêne (2,66 de circ.), hêtre pourpre, charme, noyer et un tulipier de Virginie (3,30m. de circ.), par ses dimensions l'exemplaire le plus remarquable en région Bruxelloise .On peut encore y trouver un mûrier noir et une aubépine à fleurs rouges.(1,08m. de circ.) Cet ensemble constitue un refuge appréciable pour bon nombre d'oiseaux et d'insectes divers.

Une partie de la propriété située en contre bas de la rue L.Hap est composée d'un sous-bois semi-naturel couvert d'ail sauvage, de geum urbanum, de podagraire, de lierre ainsi que de semis spontanés de marronnier et de sureau, on y trouve également de la berce du Caucase et de buis ; l'autre partie est formée par un talus consolidé par un mur de moellons en pierre de sable couvert de lierre du plus haut intérêt par le fait que celui-ci constitue un refuge idéal pour la faune et la flore locales et à une multitude d'insectes.

Un plan d'eau reiniforme envasé aux berges en pente douce qui se trouve du côté de la rue L.Hap est intéressant, on peut y déceler la présence d'épinoches à trois épines probablement déjà présentes

avant l'établissement du jardin, il faut également noter la présence de planaires (vers plats) et de gammarès (crustacés d'eau douce) dans le lit du ruisseau qui alimente la mare ce qui constitue un indicateur très favorable au point de vue de la qualité de l'eau.

Sur le plan de la végétation (en partie non naturelle) des berges, il faut noter la présence d'un beau massif d'iris aunes des marais, de cardamine amère, de fougères (*Dyopteris felix mas*), de la renoncule âcre, de la morelle douce-amère et de la scrophulaire noueuse. Il est à signaler quelques plantations d'*Hosta obovata* (plantes issues de culture).

Dans la partie du jardin donnant accès à l'avenue d'Auderghem faisant office de pépinière pour le services des plantations de la commune, on constate la présence d'un alignement remarquable de buis, quelques buissons de troène un sorbier des oiseleurs, un ailanthe, un érable champêtre, un arbre de Judée, des érables sycomores, du charme et du sureau.

Dans la végétation herbacée la présence de coronille corne de cerf (*Coronopus didymus*) est remarquable car rare en région bruxelloise.

Dans la partie haute du jardin aménagée assez récemment il est intéressant de relever la présence d'essences tels que : *Ginkgo biloba*, charme (haies) érable sycomore et de *viburnum*, de mahonia, forsythia dans les massifs.

Dans la partie située près de la maison Hap se trouvent un tilleul argenté, un orme glabre (0,73m. de circ.) et un érable argenté (3,42m.de circ).

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique: Cette propriété se trouve située près du centre originel de la commune. Le site fait partie d'un fragment de la vallée du Maelbeek. On peut encore y voir couler l'un de ses affluents à ciel ouvert.

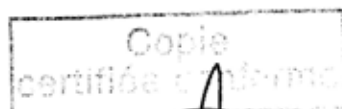
Intérêt scientifique : Le site est planté d'essences arborées indigènes et exotiques aux dimensions remarquables . Cette végétation importante constitue le refuge pour la faune ornithologique locale . La présence d'arbres remarquables et d'un ruisseau alimentant un étang en sont le point de départ et contribuent au maintien et à l'évolution d'une biodiversité dans un milieu déjà fortement urbanisé. La présence d'un mur en moellons constitue l'assurance du maintien d'un biotope spécifique à une faune entomologique variée.

Intérêt esthétique : Le parc présente une belle allure par sa structure paysagère ,le site ajoute par son implantation dans quartier à fort taux d'urbanisation, un espace verdoyant situé non loin du centre de la commune.

Intérêt social : Le jardin Jean Félix Hap est un havre de paix et de repos pour les habitants de ce quartier où la pression urbanistique est importante.

Vu pour être annexé à l'arrêté du **22 -10- 1998**

Le Ministre-Président chargé des pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et des Monuments et Sites.

NADINE SOUGNÉ
CHANCELLERIE

Charles PICQUE

**BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
HOUDENDE INSTELLING VAN DE PROCEDURE TOT BESCHERMING ALS LANDSCHAP VAN
DE JEAN FELIX HAPTUIN IN ETTERBEEK.**

Ligging : aan de binnenkant van het bouwblok tussen de L. Hapstraat (noorden), Fétisstraat (zuiden), Waversesteenweg (westen) en Oudergemlaan (oosten), op het grondgebied van de gemeente Etterbeek.

Oppervlakte bij benadering : 1 ha 19 a

Beknopte beschrijving : dit domein werd al in het begin van de 16de eeuw vermeld. Toen werd er namelijk een kasteel in Vlaamse-Renaissancestijl opgetrokken, een hoofdgebouw met aan weerszijden een vierkante toren met spitse toren waarvan vandaag nog enkele fragmenten bewaard zijn gebleven.

Dit kasteel was omgeven door een vijver die water kreeg via de Broebelaarbeek.

Uitgangspunt in de aanleg van de tuin vormt de vijver. Voorts bevat het domein ook een kiosk en een "oranjerie" van circa 1850 die vroeger als stal gebruikt werd en nu deels als opslagplaats voor het materiaal van de gemeentelijke aanplantingsdienst, deels als atelier van de beeldhouwer Patrice Laroche dienst doet.

Er bevindt zich ook een oude pomp van blauwe hardsteen.

In 1804 ging het goed over in handen van de heer Albert Joseph Hap, burgemeester van Etterbeek. Generaties lang bleef de woning eigendom van de familie Hap.

In 1960 sloot Jean Hap een akkoord met het gemeentebestuur om van de tuin een openbaar park te maken. In 1988 werd het domein gemeentelijk bezit.

De Broebelaar, één van de zijarmen van de Maalbeek, ontspringt op deze plaats en voorziet de vijver van water. Onrechtstreeks herinnert deze plaats dan ook aan de groene Maalbeekvallei van vroeger.

Een deel van de tuin bestaat uit gazons, aangelegde paadjes en beplantingen, het merendeel boerenjasmijnen, gele kornoeljes, sneeuwbesen, aucubae japonicae, sneeuwballen en vlierstruiken, waaronder een in het Brussels Gewest vrij zeldzame, houtachtige soort, de kruidvlier.

Hier en daar treffen we ook enkele aalbessenstruiken aan, die in het begin van de eeuw erg populair waren om schaduwrijke plekken te vullen. Waarschijnlijk dateren deze struiken dan ook van tijdens de aanleg van de tuin.

Het park telt voorts tal van grote bomen zoals Canadapopulieren (omtrek 3,40m), Italiaanse populieren (omtrek 3,40m), gewone esdoorns (omtrek 2,50 m), gewone robinia's (omtrek 3,10m), essen (omtrek 2,66m), een rode beuk, een haagbeuk, een walnotenboom en een tulpenboom (omtrek 3,30m) die, door zijn afmetingen, het meest opmerkelijke exemplaar van het Brussels Gewest vormt. Voorts vinden we er ook een zwarte moerbeiboom en een roodbloemige meidoorn (omtrek 1,08m). Samen vormt het een ideaal toevluchtsoord voor tal van vogels en verschillende insectensoorten.

Een stuk van het lager gelegen deel van het domein aan de kant van de L. Hapstraat bestaat uit semi-natuurlijk onderhout, bedekt met wilde look, nagelkruid, zevenblad, klimop, spontane zaaisels van paardekastanje en vlier, Kaukasische bereklauw en buxus. Het andere stuk wordt gevormd door een talud, verstevigd door een muur van zandstenen breukstenen die bedekt is met klimop. Het gaat hier om een erg waardevol deel van het park aangezien de muur het ideale toevluchtsoord voor de plaatselijke flora en fauna en tal van insecten vormt.

Aan de kant van de L. Hapstraat bevindt zich ook een interessant langwerpig watervlak waarvan de zacht hellende oevers met slib bedekt zijn. Waarschijnlijk werd deze vijver al door gewone stekelbaarzen bewoond nog voor de tuin werd aangelegd. De aanwezigheid van platwormen en vlokreeften (zoetwatergarnalen) in de beek die de plas van water voorziet, wijst op de goede kwaliteit van het water.

In de (deels aangeplante) begroeiing van de oevers treffen we onder meer fraaie groepen lissen aan en voorts moeraselzen, bittere veldkers, mannetjesvarens, scherpe boterbloemen, bitterzoet en knopig helmkruid. Ten slotte vinden we er ook enkele exemplaren van de Hosta obovata aan (gecultiveerde planten).

In het tuingedeelte dat rechtstreeks op de Oudergemlaan uitkomt en door de gemeentelijke aanplantingsdienst gebruikt wordt als boomkwekerij, bevindt zich een opmerkelijke rij buxussen, enkele ligusterstruiken, een lijsterbesstruik, een hemelboom, een Spaanse aak, een Judasboom, gewone esdoorns, een haagbeuk en een vlier.

Bij de grasachtigen vinden we kleine varkenskers (Coronopus didymus), een opmerkelijke want zeldzame soort in het Brussels Gewest.

In het pas aangelegde bovendeel van de tuin bevinden zich onder meer een Ginkgo biloba, haagbeuken, gewone esdoorns en struiken sneeuwballen, mahonia en forsythia. Het stuk in de buurt van de woning Hap ten slotte bezit een zilverlinde, een ruwe iep (omtrek 0,73m) en een zilveresdoorn (omtrek 3,42m).

Waarde van het goed volgens de maatstaven zoals bepaald in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerend erfgoed :

Historische waarde : het domein bevindt zich niet ver van het oorspronkelijk centrum van Etterbeek. Het landschap maakt deel uit van de vallei van de Maalbeek. Een zijtak van deze beek loopt bovengronds in de tuin.

Wetenschappelijke waarde : het landschap telt heel wat in- en uitheemse boomsoorten met uitzonderlijke afmetingen. Deze belangrijke vegetatie vormt een toevluchtsoord voor de plaatselijke ornithologische fauna. Aan de oorsprong hiervan liggen een aantal opmerkelijke bomen maar ook een beek die een vijver van water voorziet. Zij helpen de biodiversiteit te behouden en ontwikkelen in een al sterk verstedelijkte omgeving. De breukstenen muur garandeert het behoud van een biotoop die geschikt is voor een gevarieerde entomologische fauna.

Esthetische waarde : het park is fraai aangelegd, in de lijn van de landschapsparken. Door zijn ligging te midden van een sterk verstedelijkte wijk, vormt het een groen rustpunt dat zich bovendien niet ver van het centrum van de gemeente bevindt.

Sociale waarde : voor de inwoners van een wijk die stedenbouwkundig gezien onder grote druk staat, vormt de Jean Felix Haptuin een kalm en vredig toevluchtsoord.

22-10-1998

Charles PICQUE

VOOR EENSLUIDEND
VERKLAARD AFSCHRIFT

NADINE SOUGNÉ
KANSELARIJ

ANNEXE II A L'ARRETE DU BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE
GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUSSELE HOOFDSTEDELIJKE
BRUXELLES-CAPITALE ENTAMANT LA REGERING HOUDENDE INSTELLING
PROCEDURE DE CLASSEMENT COMME VAN DE PROCEDURE TOT
SITE DU JARDIN JEAN FELIX HAP A BESCHERMING ALS LANDSCHAP VAN
ETTERBEEK. DE FELIX HAPTUIN TE ETTERBEEK.

DELIMITATION DU SITE ET DE LA
ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN HET LANDSCHAP
EN VAN DE VRIJWARINGSZONE

Vu pour être annexé à l'arrêté du

22 -10- 1998

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit

van , 22 -10- 1998

Le Ministre-Président du Gouvernement de la
Région de Bruxelles-Capitale et Ministre des
Pouvoirs locaux, de l'Emploi, du Logement et
des Monuments et Sites.

Copie certifiée conforme Voor eensluidend verklaard afschrift

De Minister-Voorzitter van de Brusselse
Hoofdstedelijke Regering en Minister van
Plaatselijke Besturen, Tewerkstelling,
Huisvesting en Monumenten en
Landschappen,

Nadine SOUGNE

Charles PICQUE